

Kulturminister Thorhild Widvey
Justisminister Anders Anundsen

Hvordan Norge kan bli best i verden på ytringsfrihet

Først av alt: Gratulerer med utnevnelserne som henholdsvis kultur- og justisminister!

Et regjeringsskifte er jo en utmerket anledning til å se på ting med nye øyne. I Norsk Redaktørforening er vi opptatt av å bedre vilkårene for det vi mener er kjernen i det journalistiske oppdraget, et oppdrag som henger tett sammen med en vid ytringsfrihet, og som er en forutsetning for et vel fungerende demokrati.

I Norge har vi lett for å se på oss selv som "verdensmestre" i ytringsfrihet. Kanskje det ikke er så enkelt. Norsk Redaktørforening har sett nærmere på ytringsfrihetens elementer, og hvilke grep en ny regjering kan ta som vil føre oss langt på vei mot det målet vi trolig er enige om, at Norge – som er rikt, velutviklet og liberalt demokrati – bør kunne være verdensledende på ytringsfrihet. Her er oppskriften:

Med utgangspunkt i Joachim Bennos utredning om ytringsfriheten¹ i Norge, kan vi grovt sett dele inn ytringsfriheten i fem elementer. Den består av retten til å:

- Søke
- Motta
- Lagre
- Bearbeide og
- Publisere

...informasjon.

Legger vi denne matrisen i bunn, og spør oss hva som kan gjøres bedre under de enkelte punkter, ser bildet etter vårt syn slik ut:

- Søke
 - Sørg for at alle offentlige organer publiserer offentlig postjournal på nett (ikke bare statlige). Offentlig elektronisk postjournal (OEP) har vært en stor suksess – forfølg den.
 - Fjern adgangen til ikke å journalføre organinterne dokumenter. Muligheten for å unnlate å journalføre slike dokumenter gjør det svært vanskelig, for ikke å si umulig å følge mange saker i forvaltningen. Det som må endres er arkivforskriftens §2-6.
 - Stans kulturdepartementets eget forslag om at sms-meldinger ikke lenger skal regnes som journalføringspliktige dokumenter
 - Sett en stopper for praksisen med å forhåndsklassifisere dokumenter ved journalføring. Det gir flere og ofte feilaktige og unødvendige unntak.

¹ Benno: Ytringsfrihet – en konstitusjonell utfordring? IJ-forlaget 1994.

- Ta et krafttak for å få fortlgang i arbeidet med fulltekstpublisering av dokumenter som uansett ikke skal unntas fra offentlighet – det vil spare både publikum og forvaltningen for mye unødig arbeid.
 - Sørg for at alle offentlige data (som ikke er sikkerhetsgradert, taushetsbelagt eller unntatt offentlighet av andre grunner) blir gjort tilgjengelige i den form publikum ønsker. Rådata skal normalt utleveres, og til priser som speiler det offentliges kostnader knyttet til *tilgjengeliggjøringen*.
 - Gjennomgå reglene for offentlighet i rettspleien, med sikte på å innføre et system hvor bevismateriale som skal presenteres i rettssalen er offentlig fra det øyeblikk tiltale er tatt ut (straffesaker), eller et visst tidsrom før rettssaken starter, f eks beramningstidspunktet (sivile saker)²
 - Endre reglene om adgang til dokumentasjon fra norske straffesaker slik at alt i utgangspunktet kan dokumenteres (også ved foto, bildeopptak eller lydopptak), og at det kan gjøres unntak for for eksempel tiltaltes, fornærmedes og enkelte vitners forklaringer.
 - Få innført en informasjonsnøytral personidentifikator som er allment tilgjengelig for alle.
- Motta
 - Styrke det materielle kildevernet, gjennom å innføre et *reelt kildevern*, hvor journalister og redaktører nektes å vitne om kilder de har lovet anonymitet. Vernet bør endres fra å være en rettighet for redaktører og journalister til å bli en rettighet for kilden.
 - Parallelt med dette innføre etterforskningsforbud av medienes kilder
 - Styrke medienes kildevern gjennom beskrankninger hva gjelder politiets metodebruk³
 - Styrke varslervernet ved å endre arbeidsmiljølovens varslerparagraf (§2-4). En samlet arbeids- og sosialkomité at «det må gjennomføres en evaluering av reglene i løpet av denne stortingsperioden.»
 - Gjennomgang, revisjon, opprydding og forenkling blant de rundt 100 taushetspliktbestemmelsene i norsk lovgivning. Dette omfattende, fragmentariske og til dels uoversiktelige regelverket bidrar til unødig mye hemmelighold, og skremmer også offentlig ansatte fra å gi fra seg opplysninger som det ikke er noe til hinder for å frigi. Misforståelsene florerer.
 - Lagre
 - Sørge for at det i det kommende EU-direktivet om personvern tas inn en regel som tilsvarer den norske personopplysningslovens §6⁴

² En enmanns-utredning, bestående av Tron Løkken Sundet, dommer og nestleder i Arbeidsretten, er bedt om å legge fram forslag til ny lov, med frist til utløpet av 2013.

³ I avtalen mellom Høyre og Arbeiderpartiet om implementering av Datalagringsdirektivet heter det blant annet at: «Partene mener det er viktig å styrke journalistenes kildevern, og at en god måte å gjøre dette på er å oppstille begrensninger i adgangen til å avlytte telefoner eller lokaler som brukes av journalister, og til å bruke slike opptak som bevis. Partene er derfor enige om at de i forbindelse med behandlingen av Prop. 49 L (2010–2011) skal gi uttrykk for at det er behov for å endre straffeprosessloven § 216 m slik at journalister får et særskilt vern mot romavlytting, på linje med det som tilkommer avlytting av de øvrige yrkesgrupper som nå er nevnt i § 216 m fjerde ledd, og at man ber regjeringen fremme et slikt lovforslag som ledd i oppfølgingen av NOU 2009: 15.» Foreløpig har det imidlertid ikke skjedd noe her.

⁴ § 6. Forholdet til lovbestemt innsynsrett etter andre lover

Loven her begrenser ikke innsynsrett etter offentleglova, forvaltningsloven eller annen lovbestemt rett til innsyn i personopplysninger.

Dersom annen lovbestemt rett til innsyn gir tilgang til flere opplysninger enn loven her, skal den behandlingsansvarlige av eget tiltak veilede om retten til å be om slikt innsyn.

- I tilknytning til det samme direktivet, sørge for å få presisert at «retten til å bli glemt» ikke kan gjelde synspunkter og betraktninger man har gitt til kjenne i kommentarfelter, på blogger osv i voksen alder. En ubetinget eller omfattende rett til sletting av denne typen opplysninger vil kunne medføre at viktige deler av den historiske dokumentasjonen av for eksempel offentlige ordskifter går tapt.
- Bearbeide
 - Sørge for at offentlige dokumenter og data gis ut i de formater som den som ber om innsyn ønsker, så sant de foreligger i dette formatet.
- Publisere
 - Sørge for å innføre en samlet medieansvarslov som tydeliggjør ansvarssubjekter og ansvarsforhold i redigerte medier.
 - Styrk det strafferettslige redaktøransvaret, ikke opphev det, slik flertallet i medieansvarsutvalget foreslo i NOU 2011-12.
 - I den forbindelse, innfør *eneansvar* for ansvarlig redaktør – etter den svenske modellen.

En del av de tiltakene/prosessene som her beskrives ligger under kulturministerens ansvarsområde, andre under justisministeren. Men de handler alle om grunnleggende premisser for det offentlige ordskiftet, og – ikke minste – for den uavhengige og kritiske journalistikken. Derfor går brevet til begge statsråder.

For ordens skyld: Vi stiller selvsagt gjerne til et møte for å utdype eller forklare disse punktene nærmere.

Oslo, 2013-10-17

for Norsk Redaktørforening



Arne Jensen
generalsekretær